

кримінального правопорушення передбаченого ст. 477 КПК України, та з вимогою проведення розслідування і притягнення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення до кримінальної відповідальності. А також, надання на підтвердження своєї заяви відомостей, предметів, речей, документів, які свідчать про факти, що підтверджують наявність вчинення зазначеного у заяві кримінального правопорушення.

До другої (процесуальної) групи ознак можна віднести: 1) наявність особливого виду ініціювання потерпілим початку досудового розслідування, та його здійснення уповноваженими органами у кримінальному провадженні щодо кримінальних правопорушень передбачених ст. 477 КПК України, та можливості вирішення вказаного провадження виходячи з позиції потерпілого про необхідність притягнення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення до кримінальної відповідальності, чи відсутності у потерпілого такого бажання; 2) після оголошення прокурором в суді своєї заяви про відмову від підтримання державного обвинувачення у кримінальному провадженні, яке може бути розпочате і без заяви потерпілого, останній після роз'яснення йому його права головуєчим, виявив бажання особисто підтримати подальше обвинувачення в суді у такому провадженні.

Перелік використаних джерел

1. Тітко І. А. Проблемні питання захисту інтересів потерпілих, стан яких унеможливає (ускладнює) самостійну ініціацію кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 2 С. 267-271.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

Анатолій Павлович ЧЕРНЕНКО,
*доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПОЯСНЕННЯ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

Досудове розслідування як стадія кримінального процесу тривалий час залишається в полі зору науковців. Така увага науковців не є випадковою, бо саме ця стадія кримінального провадження є найбільш проблемною серед інших стадій. Її проблемність пов'язана з проблемами майже всіх її інститутів чи складових. На наш погляд, саме ця обставина змушує науковців звертати увагу на цю стадію. Названа ситуація й вплинула на вибір теми організаторами даного круглого столу. Тему – «Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування», оцінюємо як актуальну.

Ми вже зазначали, що стадія досудового розслідування є найбільш проблемною серед інших стадій кримінального провадження, бо вона має проблемами майже всіх її інститутах чи складових. Звісно ми не ставимо за мету охопити всі проблеми даної стадії, а маємо бажання зосередити увагу наукової громадськості на проблемі, що стосуються пояснення. Спробуємо пояснити свій вибір.

Сам термін «пояснення», у різних відмінках, у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК) вживається 49 разів [1], але у цьому нормативно-правовому акті не дається його визначення. Така ситуація спостерігалася доволі тривалий час й з іншими поняттями, які також доволі часто вживалися у КПК без викладення їх визначення. Зокрема така ситуація спостерігалася із поняттям слідчих дій, але у чинному КПК воно нарешті дістало законодавче визначення і закріплення у ст. 223 [1]. На наш погляд, такий підхід є позитивним і його слід застосувати й до визначення поняття «пояснення».

Дехто скаже, що термін «пояснення» доволі довго застосовується і має стале його розуміння чи тлумачення, тому перевантажувати КПК зайвими нормами чи поняттями немає потреби. З таким твердженням можна погодитися, але лише в частині недопущення зайвого перевантаження КПК. Проте, відповідаючи на питання: а чи є закріплення терміну «пояснення» у КПК зайвим? На наш погляд, слід твердо відповісти, що таке закріплення не є зайвим, бо у КПК пояснення вживається у декількох значеннях. Так, пояснення вживається: як джерело доказів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки (ст. 298-1 КПК); як право чи засіб захисту (ст. 20, 42 КПК тощо), як засіб збирання чи перевірки доказів у кримінальному провадженні (ст. 300 КПК) та у інших значеннях.

Не менш проблемним, поряд з терміном «пояснення», є й проблема невизначеності процедури отримання пояснення, включаючи й форму закріплення. На нашу думку, процедура або процесуальний порядок отримання чи відібрання пояснення включає в себе й форму його закріплення, проте думаємо, ці питання у даному контексті слід розмежувати.

У частині 1 ст. 20 КПК говориться, що «Підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом» [1]. Як бачимо з наведеної цитати КПК передбачає право певної особи надати усні або письмові пояснення, але при цьому той же КПК не визначає шляхів реалізації цього права, бо не містить норми, яка встановлювала б процедуру надання таких пояснень та форми їх закріплення. Така невизначеність по суті не дає відповіді на питання, як же повинні бути закріплені усні пояснення особи? Це повинен бути протокол пояснення чи просто документ із назвою «Пояснення»?

Виходячи з норм ч. 1 ст. 104 КПК: «У випадках, передбачених цим Кодексом, хід і результати проведення процесуальної дії фіксуються у протоколі», тоді пояснення як процесуальна дія підлягає фіксуванню у протоколі.

Думаємо що й у випадку, про який йдеться у ч. 1 ст. 300 КПК, відповідно до якої «Для досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, передбачені цим Кодексом, та негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені частиною другою статті 264 та статтею 268 цього Кодексу, а також відбирати пояснення для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку...», було б доречно скласти протокол. У інших випадках також повинно бути складено протокол, крім випадків вказаних у КПК. Ми маємо на увазі випадки, коли певний учасник кримінального процесу дає пояснення у судовому засіданні, які фіксуються у журналі судового засідання тощо.

Щодо форми та змісту протоколу пояснення, то це питання, на наш погляд, заслуговує на окрему увагу, але за основу пропонуємо взяти ту форму, яка пропонувалася нами (А. Шияном та А. Черненком) у відповідному посібнику [2].

Окремої уваги заслуговують питання пояснення як процесуального джерела доказів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки (ст. 298-1 КПК). Певна річ, ці питання потребують окремого дослідження, тут лише хочемо звернути увагу, що пояснення як процесуальне джерело доказів повинно бути надійним засобом фіксації фактичних даних, але у зв'язку з цим виникають ряд питань. Зокрема: чи повинна особа попереджатися про давання правдивих показань? Звісно коли мова йде про доказування, а точніше закріплення пояснень певної особи, то всі учасники судочинства повинні бути переконані й очікують, що така особа дає правдиві пояснення, а раз так, тоді бажано попередити таку особу про давання правдивих пояснень. Але Кримінальний кодекс України (далі – КК України), не передбачає кримінальної відповідальності за давання завідомо неправдивих пояснень. Стаття 384 КК України «Введення в оману суду або іншого уповноваженого органу» передбачає кримінальну відповідальність лише свідка, потерпілого, експерта та спеціаліста і лише у разі давання ними завідомо неправдивих показань, завідомо неправдивий висновок експерта, спеціаліста, подання завідомо недостовірних або підроблених доказів, завідомо неправдивий звіт оцінювача про оцінку майна, а також завідомо неправильний переклад, зроблений перекладачем у певних випадках, а за завідомо неправдиве пояснення відповідальності не передбачено [3]. Логічним був б крок внести відповідні зміни до ст. 384 КК України та передбачити відповідальність і за завідомо неправдиве пояснення, але у цьому разі зникає відмінність пояснення від давання показань. Тут слід навести приклад Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ), де законодавець не робить відмінності між поясненнями та показаннями. Так, у ст. 93 КАСУ, яка має назву «Пояснення сторін, третіх осіб та їхніх представників» законодавець вказує, що «Сторони, треті особи та їхні представники за їх згодою, в тому числі за власною ініціативою, якщо інше не встановлено цим Кодексом, можуть бути

допитані як свідки про відомі їм обставини, що мають значення для справи» [4]. Як бачимо у наведеній цитаті законодавець називає статтю «Пояснення», а у самому її змісті говорить про допит свідків. Тобто законодавець не робить відмінності між поясненнями та показаннями. На наш погляд, це цілком виправдано, бо людина не залежно від форми подання інформації, завжди повинна говорити виключно правду, особливо коли спілкується з правоохоронцями або із судом чи суддею.

У підсумку слід сказати, що пояснення для досудового розслідування та й для всього кримінального провадження відіграє важливу роль, у зв'язку з чим його кримінальна процесуальна регламентація повинна бути досконалою, а форма їх закріплення повинна бути належною. На нашу думку, пояснення як процесуальна дія підлягає фіксуванню у протоколі.

Перелік використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-13, ст. 88). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/stru#Stru>.
2. Шиян А. Г., Черненко А. П. Протокольна форма досудової підготовки матеріалів в кримінальному судочинстві України. Навчально-практичний посібник (2-ге вид., перер. і доп.). Дніпропетровськ: Юридична академія МВС України. 2002. 172 с.
3. Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2739>.
4. Кодекс адміністративного судочинства України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-37, ст. 446). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15?find=1&text=%D0%BF%D0%BE%D1%8F%D1%81%D0%BD#w1_66.

Максим Сергійович ЧЕРНИШОВ,

курсант

*Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Тетяна Василівна ПАКУЛОВА,

*доцент кафедри українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

ОПАНУВАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Для працівників поліції дуже важливо володіти англійською мовою, адже при роботі з іноземцями згідно Кримінально-Процесуального кодексу, слідчий повинен роз'яснити суб'єкту кримінального провадження його права та обов'язки, коли суб'єкт є підозрюваним чи затриманим. Оскільки постійно мати перекладача з собою неможливо, працівники правоохоронних органів забов'язані володіти англійською мовою.